

tak. O. Nagy Gábor bármennyire tetszetősnek tartja e magyarázatot, két okból nem fogadja el: nem sikerül kimutatni olyan hazai babonát, amely a távollevő lábnyomának megverésére vonatkozna; másik ok: a fenti szólásmagyarázat nem veszi tekintetbe a kérdés nyelvi oldalát, nincs tekintettel szólásunk legrégebb előfordulására. Szkhárosi Horváth András XVI. századi prédikátor egyik versében írja: „Nem tudják, mit mondanak... Ezek a nyomát az bottal ütik az elfutott nyúlak.” Ebből kitűnik, hogy szólásunkat mint a vadászat szaknyelvéből kiszakadt, átvitt értelmű kifejezést használták; hiszen a hajtók szokták bottal ütni a bokrot, az avart, hogy a vadat a vadász elé zavarják. Ha a vad már elmenekült, csak a nyomát üthették és ez éppoly hiábavaló, értelmetlen dolog volt, mint annak a szökevénynek az üldözése, akiről azt mondjuk, hogy *annak már bottal üthetik a nyomát!*

A gyűjteményben ábécé sorrendben követik egymást a szólások és azok eredetmagyarázata; az egy-egy szólás után az irodalmi előfordulást is jelzi (Kovalovszky az egyes szócikkek irodalomjegyzékét kiegészítette a legújabb kutatások eredményeivel). Az idézett források jegyzéke és a betűrendes szó- és szólásmutató zárja a kötetet.

VAJDA Zsuzsa

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

BIENNÁLE VAGY VINO DA TAVOLA ROSSO

(jegyzet vagy Imbottigliato per G. Chelazzi S. P. A. Firenze DA G. Pieraccioni Nelle Proprie Cantine in Fiesole)

Ha elfogadjuk a kierkegaardi három fokozatot: esztétika, erkölcs, vallás, akkor az a következőképp konstituálódik Velencében: az első mindenképp az élet hedonisztikus oldala, a második, az erkölcsi, az a *ne vadássz az én területemen!*, míg a vallás a szemet gyönyörködtetés révén kapcsolódik vissza az elsőhöz. Az időtálló remekművek, mondjuk a freskók, leszámítva az idő harapásait nem sokat változtak, ellenben változtak a lakosság szempontjából olymód, hogy általuk ők közelebb kerültek a mindent mozgató, mindezt mozgató pénzhez. Az egész Velence egy fejlett hálózatú pénzgyűjtő terület, a Canal Grande, a díszes kanális, egy rendkívül jól szervezett pénz-lefolyó. Csodálatos, hogy ez a rengeteg vaporetto, rengetek taxi és privát jármű nem ütközik folyton össze ezen a csatornán, amit végtére is nem lenne oly nehéz átúszeni. Még a rialtói söröző legvízközeli asztala sem részesül valami gyalázatos fröccsben — a hullámok megtörnek a domborított élő lépcsőkön. A

sörre bor mindenkor szabálya szerint vörösborozgatva töltjük az estét a Locanda dalla Mora teraszán, muskátlik közt, felettünk színes égők. Üldögélünk. Egy kék, két sárga, egy piros, ismét kék, egy zöld és egy színtelen. A muskátlik csípős illata vegyül az alattunk kanyarodó velencei utca, a szűk kanális sós, áporodott szagával. Gondolák haladnak el rajokban. Minden rajhoz egy harmonikás tartozik és egy énekes — elsőrendű ripacs, kikopott operaénekes gyanánt, széttárt karokkal nyújtja, gurgulázza, énekli a Santa Luciát. A turisták mexikóiak:

— Mehikó, Mehikó! — rikoltják.

— Viva Zapata — vágja rá az egyik erőteljesen manőverező csónakos.

Erre tapsolunk, amitől a kreol, örömtől sugárzó arcok még elragadtatottabbá válnak:

— Viva Mehiko!

— Viva Mehiko!

初恋

島崎 藤村

まだ上げきめし前髪の
 リンゴのもとに見えしとき
 前に下りたる花掃の
 花あま君も思ひはかり
 わが髪のかきかへし
 たのしき恋の杯を
 君の惜にくちかき

まだく白き髪を
 リンゴのそばにあたりしは
 うすむの日の
 人恋い初めしはじめて
 コトは君の杯を
 おのづから思ひはかり
 誰か踏むよめかきかへし
 問ひたすも恋はけり

A fenti verset két japán jegyezte le, akiket borunk és őszinte szándékunk vonzott asztalunkhoz. Az egyiket Uszaginak hívják. Az érintetlenség mítosza: a szépleány és az almafa. A lány még szűz, erről árulkodik a hajviselete. Elsétál az almafa alatt, ahol az ifjú első pillantásra beléleszeret. Szerelme lobbanékony. A költemény e női haj és a letéptelen, szimbolikus alma találkozásával hozza létre többletét (?). A szemközti ormótlan ajtajú, súlyos zsalugáteres házba egy macska igyekszik bemeni, de amikor az ajtó kinyílik, az állat elfut, s tisztességtől távolról szemléli bizalmatlanul az őt becsalni igyekvő árnyat. Reggel, ugyanott, egy állványt veszünk észre lekváros reggelink közben, míg a tegnap sziporkázó égők tehetetlenül fityegnek prózai zsinagógán, s a muskátlik is valahogy hitványabbak. Az állvány mellett egy jól fésült alak szorgoskodik: eltávolodik tőle, szemléli elégedetlenül, megcsóválja a fejét, ismét közelítve húz egy-két vonalat, lehajol, majd szétreped fenekén a nadrág! *Egyáltalán nem Van Gogh típusú* — állapítjuk meg kissé rosszmájúan. Lesír róla, hogy a maga nemében ugyanolyan giccses alak, mint a tegnapi énekes. Ha az öreg, indulatos Pound még járná Velence utcáit, lehet hogy úgy rúgná piccsán, hogy összetörné vele — mint valami makulátlanul fehér nadrágos tekegolyóval — Murano összes óriási műgonddal fújt üvegét.

Mario de Luigi kapart vásznai érdekesen hatnak környezetükben, a San Stae templomában. (Mario de Luigi/MARIO DE LUIGI.) A legjobb nyilván a NON FINTO című kép, amelyiken a kaparás a befejezetlenség érzetét kelti azáltal, hogy a vonalak csak a kép bal felén metszik egymást, míg ez az élénkség elmarad a kép jobb oldalán. Említésre méltó még a GRATTAGE SUTELA vékony, kunkori kaparású fanszörzet-effektusaival, pinaször-dinamizmusával. A GRATTAGE SUTELA 1967 ugyanaz feketén.

Cà' Pessaro: Vincenc Beneš, Bohumil Kubišta, Josef Čapek, V. Spala, JOSEF SIMA földhöz kötött fekete felhője mint valami leláncolt vagy pálcikákkal alátámasztott zepplin. 1930-ban készült, erősen emlékeztet Dalira.

GUTREUND festett munkás-szobra idegesítő kertitörpeségében.

FRANTIŠEK KUPKA rendkívül változatos, termékeny, több szimultán korszakkal. Az ókort felelevenítő képei Gutfreund törpéihez közelítenek. Az itt kiállított Picassóról és Braque-ról nem szólnék. A márvány alagútban sorakozó mellszobrok mellett kék műanyag vödör. Mindent lassan befut a borostyán.

Scuola Grande: BALTHUS kétségtelenül eredeti alkotó. A pszichoanalízisnek bő anyaggal szolgáló, hosszú időt felölelő munkásságában van valami Bataille-ra emlékeztető gyermeteg perverzión. Groteszki gyermekfigurák elvenednek meg vásznain, koraérett gyermekek cselekszenek kéjesen. A LA STRADA című mű története: egy kamasz hátulról elkap egy kislányt, egy kukta nézi cölöpmereven, egy zöldsapkás gnóm mutat

a piros labdára, egy munkás visz át egy deszkát az úton, egy átszellemlült, holdkóros fiú lépked ki a vászomból, egy fekete ruhás, vastag bokájú nő a hátát mutatja, anya viszi karjai közt éppen ledoktorált, aprócska fiát.

Egy másik, homályos pannón meztelen bakfis hanyatlik a karosszékre, míg csúnya hugocskája elrántja a függönyt a szobába tóduló fény elől. A háttérben kancsó és macska. Mindez az árnyak furcsa játékával.

VINO BIANCO DISTRIBUTO DA SAN MARCO MESTRE
ITALIA VINO DA TAVOLA

Kellemes este, a japánok a másik asztalnál ülnek, nagyon kacsintgatnak felém. Mi van, a japánok sosem vesznek bort?

*S nyújtotta nékem habfehér kezét,
Tenyerében gömbölyű almát
A rózsaszín őszben találkoztam véle,
Ő volt az, az első szerelem.*

Az Apperto '80 termében, napjaink művészetének a kiállításán répat eszik ALFRED KLINKAN narancssárga nyula.

TONY CRAGG a kék műanyag vödört törte szét. Szétzúzott egy játékautót, széttört egy játékgereblyét, összetaposott

egy

plasztikus labdát, s a roncsok közepébe egy letarolt tekebábut helyezett.

F. PEZOLD TOILETTE 1979 c. filmjének a projekciójáról lekéstünk, így legalább nem érhetnek azok a bizonyos vádak, amelyek el-elhangzanak néha specifikus érdeklődési körömet illetően.

JULIAN SCHNABEL szintén tör: csészéket, csészealjkat, tányérokat, gipszszobrot, s ragaszt méretes pannóra. Másik kollázsán eredeti tehénbőrsáv szerepel.

SANDRO CHIA vásznán a halál exhibicionista mozdulatával tárulkozik ki a meghökkenő járóelő előtt, amíg a kis rajzfilmbeli róka bokszoló alapállásba helyezkedik.

MARTIN DISLER a kiüzetést megelőző bűn lakonikus vécérajz-változatát nagyította ki kiszínezve azt, revolverré stilizálva a hímvesszőt.

ROLF GEISSBÜHLER pop vásznai mint pelenkák lógnak a falon tele gyermeket, excentrikus firkantással.

vázlatai, füzetei, festményei, amiből kiderül, amit valaha tudtunk is, hogy a híres drámaíró a maga korában nem is volt rossz festő — szeretete a spachtlit.

Utcai alváásra a fedett templombejáratok a legmegfelelőbbek. Itt térne nyugovóra az elfáradt ember. Hogy ezt megakadályozzák, Úristen tisztviselői attól sem riadnak vissza, hogy törött üveget szórjanak szét az ajtó előtt, amit aztán minden reggel gondosan összesöpörnek.

Az Archivo Storicóban ausztrál video. Hat közepes és egy nagy ekrán. KIM RANDALL és CAROLE SKLAN: ROSIE NAGYMAMA, ELSIE MAE ÉS LOTTIE c. filmje az idős hölgyek csevegését rögzíti olymód, hogy egy korábbi beszélgetésüket pergetik le nekik a készüléken. Az egészet dokumentum-bevágásokkal teszik mozgalmasabbá: egy szüfraszett a brit királyi lovak alá veti magát (tiltakozásul), az eltűnt férj fotói után látjuk Chaplint is, Chaplin csatáját a korpulens nővel — az öregasszonyok közben szépségről beszélnek, szexuális problémáikról stb.

ARTHUR WICKS ötvenpercese a mostanában annyira közkedvelt, annyira kedvelt környezetvédelem témájához nyúl: egy félüres helyiségbe állított ekránon látjuk az utcán közlekedő gépkocsikat. Egy hang nyugodtan olvassa be a rendszámokat, miközben az egyetlen szereplő, egy szandálos láb valami házakat ábrázoló lapokat rakosgat a földre, mint valami kirakósdit. Végül összeáll a kép: egy útkereszteződés, a lapok közötti, egymást keresztező sáv az út, amin fehér papírszeletkékké jelzik az átkelőhelyet. Aztán a szandálhoz egy kéz is csatlakozik, amely homokot szór előbb az utcára, aztán mindenre — a homok, mint a borostyán, lassan mindent beborít. Most a lapok megfordításának kínos, idegesítő folyamata kezdődik, aztán a homok hosszadalmas összekaparása, papírlapokba való csomagolása úgy, hogy minden csomagba egy szeletke jusson a zebra-ból is. Később plasztikus csövet ékel az ilymód keletkezett zacskókba és levegőt fúj beléjük, amíg monoton sorolja a hónapokat: január, február, március, augusztus... Mikor a végére ér, újramezdi. Végül látjuk a láb gazdáját is, amint egy hatalmas fóliába csavarodik ugyanolyan plasztikus csővel a szájában. Az ezt kísérő hang a búvárok egyenletes, de fokozatosan szaggattottá váló lélegzése. Aztán egy végtelen homokos területet látunk, a homokból a plasztikcső vége kandikál ki, rajta fénykép — úgy vettem észre, a szerző arcképe. Utána Ariel, pontosabban ARIEL színékben tobzódó, synthesizer kísérte elektronikus álma következik, miközben dinamikusán és rendkívül rugalmasan váltakoznak a színek és a formák. Bevágott, villa-

násnyi dinosaurus-jelenetekkel, szétolvadó és újra összeálló, variálódva lüktető zsidó csillaggal. A rózsaszín körül táncolja a kéket, megérinti, a fülébe súg valamit, összefolynak, szétválnak, koncentrálnak, szertefoszlanak, összefutnak, szétlibbennek, míg meg nem jelenik a kiöltött nyelvű női száj, el nem következik a szintén szertefoszló, félerotikus jelenet a felfordított kerékpárral.

JIM HUGHES huszonöt percesében valami lassú görcsben vonaglik a klozetpapírba tekercselt meztelen test. A kiszabadulás némileg emlékeztet a Gustav Mahler kezdő jelenetére. Itt férfiről van szó, meg valami kőkorszaki zenéről.

A HETVENES ÉVEK MŰVÉSZETE:

A spanyol J. L. PASCUAL fekete-fehér, groteszk, madárperspektívából szemlélődő, a képregény felé közelítő festményei külön figyelmet érdemelnek mint honfitársa, Aleixandre ízület-szobrai.

L. BARTOLINI csarnoknyi homoktengeréből — mint Wicks fővenyéből a plasztikcső — egy szarv áll ki.

WARHOL Beuys arcképét állította ki, BEUYS pedig egy fekete zongorát, a zongorának döntve egy fejszét meg némi törmeléket. A fejsze nem csattan, az üres kamerák, helyesebben: az üres vetítógépek nem vetítenek, a szalag nélküli magnetofonok nem szólnak, de a zseblámpás dézsában valami ázik.

B. NAUMAN keskeny folyosója végén két tévé egymás tetején: az egyik ekránján nincs semmi, a másikén ugyanaz a két készülék látszik. Első pillantásra meglepő, olyan, mintha a folyosó, kissé megtörve ugyan, de folytatódna, csak aztán rájössz, hogy miről van szó.

G. PENONE az esőkabátos, kalapos polgár foszilis lenyomatát készítette el.

PAUL THEK többméteres olajshordó-bárkája megfeneklett a homokban, újságpapír vitorláját ventilátor hajtja, rajta — homokból — a babiloni torony, egy búgócsiga, ébresztőóra, láda, üveg, pohár, egymás tetején két szék, a csúcsról, az ilyen mód kiképzett árbocról tekint előre a guminyúl, pontosabban a lepedőnyi vitorlát látja — valami meglepő hírt olvashat.

MOSHE GERSHUNI/MICHA ULLMAN süllyesztett üllőkék, sírok? Piros festék, kis medence. Ha összekened magad, mosd meg a kezed az egyik vödörben.

doch — yet

noch — more

arbeit — work

ROY DE FORESTNEK KÉT NYULA VAN: egy kék és egy fekete. A feketét belülről, mint a földgyalut, egy micisapkás, kecskeszakállas alak irányítja — a nyulak barátságosan szemlélik egymást.

JAN HAFSTROM keskeny, fekete létrájából rózsaszín lesz és vastag. Még vastagabb zöld és kék, úgy csüngnek a falon. Lehet, hogy fel lehetne rajtuk mászni a pavilon tetejére, s onnét tekinteni szét friss levegőt szippantva. Elképzelhető, hogy a távolban megpillantanánk a citromsárga kormú országot is.

OSWALDO SUBERO Vasarely-trükkal fest absztrakt, több dimenziósra tűnő, kidudorodó és besüppedő vásznakat. Nem is vászonra fest, fehér fatáblákra.

KOSHIMIZU csapott asztala és hokedlije a csúszásra emlékeztet. WAKABAYASHI óriás japán citerái masszívan sorakoznak a padlón, a vájt asztal mellett, amiről nem folyik a ruhára a kiöntött bőlé.

A FRANCIAK: *szeretnénk, ha a gondolkodás aktusában érnének tetten bennünket!*

Bordeaux népének beavatkozását a művészetbe, amikor mindenki egy nagy közös akción vesz részt, ennek az eredményét nem volt időnk megsejteni.

(Csupán annyit fűznék az egészhez, hogy a válogatás, a reflexiók merőben szubjektívek, foghíjasak és véletlenszerűek, így a kiállítás egészét bemutatni, értelmezni képtelenek. Egy következtetés azonban belőlük is levonható: mintha a nyolcvanas évek most rügyező művészete bizonyos fokú elbizonytalanodást mutatna az előzőkhöz képest. Mintha valami tompulást, még inkább ismétlődést érezhetnénk, de ez mint egyértelmű kijelentés túl bátor lenne. Valójában a dolog egy más kérdéskörbe utalható át: kérdés, hogy mennyire reprezentálja az idej biennálé a legújabb fejleményeket. Kivéve a videót, ami lényegében szintén passzív szem-

lélődésre ítéli a látogatót, mellőzi a közönség aktívabb foglalkoztatásának, bevonásának napjainkban elterjedt, technikailag ugyan nehezebben kivitelezhető, de valamiképp mégiscsak megoldható változatait. Nem verhetjük szét idegességünkben Beuys súlyos zongoráját, mert áthidalhatatlan, néma, konok kötél feszül közöttünk — még a pengetésre se nagyon reagál.)

BALÁZS Attila